

VARAKTIG FRAMGÅNG I STÄLLET FÖR PROJEKT

Nordiska erfarenheter av våldsförebyggande arbete

JÄMSTÄLLDHETS
MYNDIGHETEN

Skriften är framtagen med finansiering av Nordiska ministerrådet. Eftersom syftet med skriften är att sprida olika nordiska erfarenheter och tankar om våldsförebyggande arbete speglar texter och citat inte nödvändigtvis Jämställdhetsmyndighetens uppfattningar i alla delar.

Diarienummer: 433

Redaktör och faktatexter: Lina Lundborg, Jämställdhetsmyndigheten.

Fotograf där ej annat anges: Jöran Fagerlund, Jämställdhetsmyndigheten.

Reportage: Charlie Olofsson, frilansjournalist.

Tryckeri: Lenanders Grafiska, november 2018. Svanenmärkt trycksak 3041 0145

INNEHÅLL

Förord	3
Förändrade sociala normer i fokus på internationell konferens om män och jämställdhet	5
Elever driver förändringen	11
I Botkyrka var ännu ett projekt aldrig ett alternativ	23
"Vi vill engagera hela kommunen mot våld"	31
"Vi kommer inte med facit"	37
"Vi hade en ung till ung-approach"	43
"De personliga berättelserna gör det lättare att relatera"	47
Att främja jämställdhet förebygger mäns våld mot kvinnor	51
En genusförändrande ansats ger mer effekt	53
Metoo handlar om alla oss	55

Jämställdhetsmyndigheten får internationell uppmärksamhet. Generaldirektör Lena Ag intervjuas under konferensen ICMEO.

FÖRORD

Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete kan bara åstadkommas genom att sätta långsiktiga mål och följa upp dem med beslutsamhet. Jämställdhetsmyndigheten bildades för att möta dessa krav.

Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är ett av sex delmål som antagits av regeringen för att nå det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

En målsättning om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra kräver att vi bedriver ett våldsförebyggande arbete. I ett sådant arbete måste män och pojkar ha en aktiv roll. Föreställningar om våld som ett legitimt uttryck för maskulinitet måste utmanas.

Den svenska regeringen har beslutat om en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns

våld mot kvinnor som betonar vikten av ett förebyggande arbete som gör upp med normer som rättfärdigar våld. Jämställdhetsmyndigheten kommer att stödja och följa upp implementeringen av strategin.

De nordiska länderna delar målsättningen om att stärka det förebyggande arbetet och strävan att nolltolerans ska råda mot könsrelaterat våld. I denna skrift beskriver vi några av de våldspreventionsprogram som används i arbetet med barn och ungdomar i de nordiska länderna. Vi hoppas att ni kommer få inspiration till det fortsatta arbetet.

*Lena Ag
Generaldirektör
Jämställdhetsmyndigheten*

Shanga Aziz under ICMEQ.

FÖRÄNDRADE SOCIALA NORMER I FOKUS PÅ INTERNATIONELL KONFERENS OM MÄN OCH JÄMSTÄLLDHET

I ett sommarvarmt Stockholm samlades runt 350 deltagare för den fjärde internationella konferensen om män och jämställdhet (ICMEO) Konferensen, som den svenska jämställdhetsministern stod värd för, arrangerades av Jämställdhetsmyndigheten tillsammans med Regeringskansliet den 15–16 maj 2018. ICMEO har tidigare arrangerats av Tyskland, Österrike och Luxemburg.

Sveriges värdskap satte fokus på hur förändrade sociala normer och stereotyper kan stärka pojkar och mäns roll i jämställdhetsarbetet. Bland deltagarna fanns flera europeiska jämställdhetsministrar, sakkunniga inom flera myndigheter, forskare och representanter för civilsamhället.

– Unga män har erfarenheter som är värdefulla i arbetet för jämställdhet, sa jämställdhetsminister Lena Hallen-

gren i öppningstalet för konferensen tillsammans med Shanga Aziz, grundare av *Locker room talk*.

Shanga fick varma applåder när han berättade om sitt arbete med att stoppa snacket i omklädningsrummen som leder till skeva värderingar. Det handlar om att hjälpa unga killar att växa upp till något annat än män som gör andra människor illa med samtal om jämställdhet och schyssta attityder. Han avslutade med att konstatera att jämställdhet är viktigt att arbeta med i skolan. Arbetet måste få ta tid – precis som kemi och matematik. Det kan inte bara lösas med en timmes föreläsning någon gång om året.

Nordiska erfarenheter av våldsförebyggande arbete

Den andra dagen under konferensen hade en nordisk profil. En av de sex workshoppar som ägde rum arrangerades

Mentorerna Mashury Mirza och Mmesoma Ezekiel gjorde succé under workshopen på ICMEO.

av Jämställdhetsmyndigheten och lyfte nordiska erfarenheter av våldsförebyggande arbete bland unga, med ett särskilt fokus på arbete som inkluderar unga mäns delaktighet. Det övergripande syftet med workshopen var att

lyfta betydelsen av att utveckla det våldsförebyggande arbetet och att komplettera tidigare nordiska erfarenhetsutbyten inom fältet. Ett antal svenska, norska och danska exempel på angreppssätt och metoder presenterades. ■

RÖSTER OM WORKSHOPPEN PÅ ICMEO OM VÅLDSPREVENTION

”Det är väldigt lärorikt att höra om arbetet med våldsprevention bland unga i andra nordiska länder, i och med att vi precis har startat ett liknande projekt på Island. Ett problem som många pekar på är att det är svårt att få långsiktighet i arbetet i och med att det ofta drivs av ideella organisationer och i projektform. Därför är det extra roligt att höra om mentorsprogrammet i Botkyrka i Sverige, som faktiskt drivs av kommunen och är integrerat i den ordinarie verksamheten. Där har vi ett gott exempel att peka på!”

Steinunn Gudjonsdottir, projektledare, Stigamot, Island

Pressbild

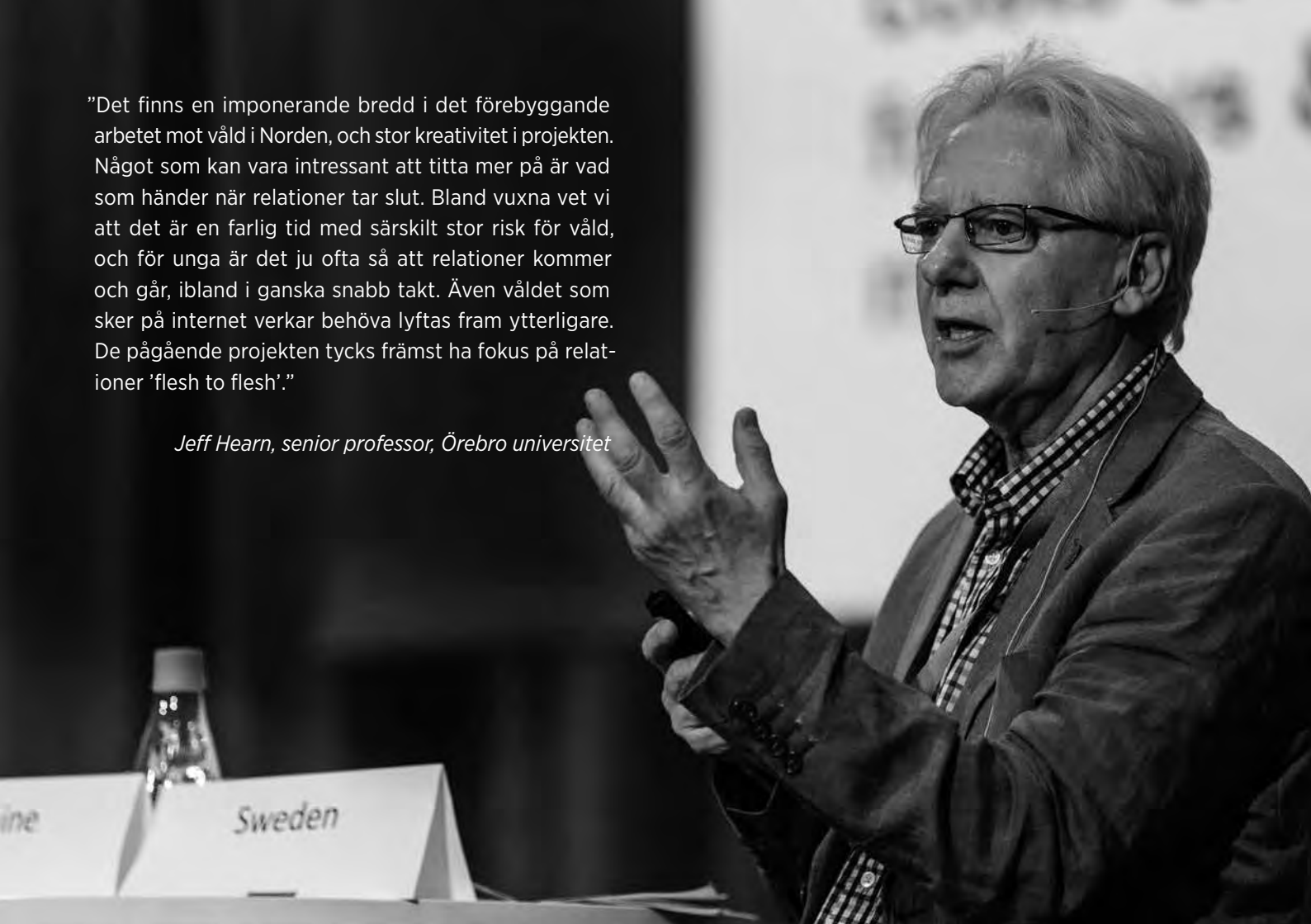

"En viktig fråga är varför killars våld inte minskar trots alla våldspreventiva satsningar som görs, och trots att lagstiftning förändras och uppdateras för att skydda flickor och tjejer. En förklaring är den enorma utbredningen av porrindustrin i och med internets framfart. Nästan varje man, vuxen som barn, har tillgång till en mobil, dator eller surfplatta idag och detta i kombination med hur våldsam porren blivit gör att de våldspreventiva insatser vi gör blir nästintill verkningslösa. Barn som ser våldsam, sexistisk och rasistisk porr på nätet när de nyfiket googlar på sex får dubbla budskap. Det behövs krafttag mot porren både i sex- och samlevnadsundervisningen och i alla våldspreventiva program. Porren står i total motsats till jämställdhet och allas lika värde och det är dags att vi gemensamt gör något åt det."

Olga Persson, generalsekreterare, Unizon

”Det finns en imponerande bredd i det förebyggande arbetet mot våld i Norden, och stor kreativitet i projekten. Något som kan vara intressant att titta mer på är vad som händer när relationer tar slut. Bland vuxna vet vi att det är en farlig tid med särskilt stor risk för våld, och för unga är det ju ofta så att relationer kommer och går, ibland i ganska snabb takt. Även våldet som sker på internet verkar behöva lyftas fram ytterligare. De pågående projekten tycks främst ha fokus på relationer 'flesh to flesh'.”

Jeff Hearn, senior professor, Örebro universitet

Övningar bryter isen.

ELEVER DRIVER FÖRÄNDRINGEN

I Botkyrka kommun såg man ett allt grövre våld krypa nedåt i åldrarna. Det flög saxar i klassrummen och ”skoj-bråk” urartade till riktiga slagsmål. För sex år sedan påbörjades ett långsiktig arbete för att vända utvecklingen och det är unga förebilder som bär upp satsningen.

Det är måndag eftermiddag och utanför klassrummet på Grindtorpsskolan i Alby, söder om Stockholm, står sjätteklassarna och väntar. Någon kikar nyfiket in genom glasrutan i dörren. Inne i klassrummet gör niondeklassarna de sista förberedelserna inför lektionen som de ska hålla. Fokus kommer att ligga på hur man kan vara en aktiv åskådare och gripa in om någon blir illa behandlad. Alla skolbänkar har skjutits ihop längst fram i klassrummet för att göra plats åt en ring av stolar.

– Jag vill få sexorna att förstå vad som händer när man slår eller säger fula ord. Ibland tänker man inte riktigt

på vad man gör. Man förstår inte konsekvenserna, säger Yousef Abdullah.

Han är en av 13 niondeklassare på skolan som har rekryterats till ledarskapsprogrammet MVP, *Mentors in Violence Prevention*. Genom programmet utbildas de i hur de kan förebygga våld och vara aktiva förebilder. De håller lektioner med sjätteklassarna vid elva tillfällen under läsåret och mellan träffarna fungerar de som äldre kamrater som lyssnar och stöttar, under handledning av vuxna från skola, socialtjänst, polis och räddningstjänst.

”Fler ingriper mot våldet”

Det våldsförebyggande arbetet i Botkyrka involverar flera olika aktörer i kommunen och är väl förankrat politiskt. Det är ett av få exempel på våldsförebyggande arbete som drivs långsik-

tigt och integrerat i den ordinarie verksamheten. Många andra våldsförebyggande satsningar, i andra kommuner eller länder, drivs i projektform och då är risken stor att luften går ur när finansieringen upphör, tror Mats Jonsson, rektor på Grindtorps-skolan. De har arbetat med MVP sedan 2015 och mentorsprogrammet genomförs nu för andra gången. Syftet är att nå långsiktiga resultat, och redan nu syns vissa effekter på skolan.

– Vi ser till exempel att det är fler som ingriper och säger ifrån mot våldet, säger han.

Sammantaget har det våldsförebyggande arbetet lett till större engagemang för att skapa en bättre skolmiljö, både bland elever och skolpersonal, upplever Mats Jonsson. Han beskriver också hur elever i högre grad har börjat söka hjälp hos vuxna på skolan.

– Det finns en kultur av att inte vilja tjalla eller gola och man är kanske rädd att bli utsatt om man blandar in vuxna, men jag tror att det har blivit lite bättre. Det finns också en bild av att det inte hjälper att gå till oss vuxna, så vi måste visa tydligare att vi faktiskt gör någonting, säger han.

Utmanar maskulinitetsnormer

En viktig byggsten i MVP-metoden är att synliggöra och utmana normer kopplade till kön, och särskilt förväntningar

på hur killar och män ska vara. Mats Jonsson beskriver det som att han genom arbetet med MVP på allvar har fått upp ögonen för kopplingen mellan maskulinitetsnormerna och våldet.

– Det handlar om en machokultur som finns i hela samhället, men jag tror att den kommer till uttryck på ett särskilt sätt här hos oss i och med att vi har särskilda utmaningar med hederskultur, säger han.

Mentorn Yousef Abdullah tror att anledningen till att killar använder fysiskt våld mer än tjejer beror på att det i stor utsträckning är så killar får status.

– Du tänker att om du ska vara en man då kan du inte gråta, du kan inte visa känslor, men det är fel. Det är normalt att gråta. Man behöver inte spela tuff, säger han.

Att slåss och visa sig stark blir ett sätt för killar att vinna respekt, instämmer Sabrin Mgadmi, som också är mentor. Fast att utmana machoidealen är inte bara en fråga för killarna.

– Tjejer vill ofta ha killar som är starka, så det är inte bara killar som behöver förändras. Vi måste förändra det här tillsammans, säger hon.

Under lektionen med sjätteklassarna visar mentorerna en kort film om mobbning och diskuterar varför ingen av

Linda Pettersson, Mats Johansson och Sofi Sten.

Sabrin Mgadmi

dem som finns runtomkring ingriper, trots att de ser vad som händer.

– Man är rädd för att hamna i samma situation själv, säger en av sjätteklassarna.

Metoden lägger stort fokus på rollen som aktiv åskådare. Målet är att eleverna ska börja se sig själva som en positiv kraft i sin omgivning. Att vara en aktiv åskådare handlar om att ha civildjurage och säga stopp när någon blir illa behandlad, och det kan man göra på flera olika sätt. Det är inte säkert att det bästa är att själv gå emellan. Att någon annan lägger sig i kan i värsta fall leda till ännu mer våld, förklarar mentorn Amanda Hadeeb för sjätteklassarna i ringen.

– Ibland är det bättre att distrahera genom att rikta uppmärksamheten åt ett annat håll eller hämta en vuxen. Du kan också stötta den som har blivit utsatt i efterhand. Du kan ringa eller sms:a och säga att du såg vad som hände och visa att du finns där, säger hon.

Skällsord och utfrysning - en form av våld

När arbetet med MVP inleddes på Grindtorpsskolan var målet i första hand för att få bukt med det fysiska våldet i klassrummen och på rasterna, men det är också viktigt

att se det psykiska och verbala våldet, betonar skolkuratorn Linda Pettersson, som samordnar arbetet med mentorerna på skolan. Det kan vara utfrysning eller subtila saker som blickar och miner som är svåra för omgivningen att se men där den som utsätts upplever tydligt att den blir kränkt.

– Det kan också vara skällsord, till exempel att man uttrycker sig nedsättande kring någons kön, säger Linda Pettersson.

I början av arbetet med MVP blev hon överraskad över hur lätt det gick för mentorerna i nian att få kontakt med eleverna i sexan.

– Jag trodde inte att det skulle gå så snabbt. Bara efter några träffar blev de viktiga, trygga personer som de yngre eleverna vände sig till i olika frågor, både sådant som rörde deras privata situation och saker som hände i skolan. Det finns så klart vissa saker som ungdomarna inte ska bära och det pratar vi mycket om. Jag tycker att de är bra på att komma till oss vuxna och be om hjälp, säger Linda Pettersson.

Samtidigt som mentorerna stöttar sjätteklassarna får de själva stöd från nyckelpersoner på skolan. Det är till exempel alltid minst en vuxen med i klassrummet under

Yousef Abdullah

Mentorerna förklarar nästa övning.

MVP-lektioner och efteråt brukar alla samlas för en reflektion.

– Jag är väldigt imponerad över hur bra de är på att hantera sina yngre skolkamrater. Det är inte så vanligt att man pratar om genus och våld som man bevittnar i skolan eller hemmet. Det är svåra frågor och det är roligt att se hur mycket de som är mentorer utvecklas, både i frågorna och som ledarpersoner, säger Linda Pettersson.

Mentorn Sabrin Mgadmi tror att unga pratar med unga är en viktig orsak till att MVP-metoden fungerar så bra.

– Jag tror att det är lättare för oss än för de vuxna att få sexornas förtroende. Jag kommer själv ihåg att jag brukade se upp till dem som gick i nian, säger hon.

”Tåget” – våldsprevention för yngre barn

Vid sidan av arbetet med mentorer har Grindtorpsskolan också en MVP-satsning för de yngre barnen på lång- och mellanstadiet. Den kallas Tåget och samordnas av kurtorn Sofi Sten. Arbetet omfattar både lektioner för barnen och coachträffar för skolpersonalen. Vid träffarna för personalen går de igenom teorier och perspektiv som är viktiga i våldsprevention, till exempel genusperspektiv och anknytnings teori.

– Det här är en viktig del av arbetet för det gör att vi får gemensamma förhållningssätt, säger Sofi Sten.

Hon resonerar att det är viktigt att börja jobba med våldsprevention tidigt, redan i förskolan och på lågstadiet, är viktigt för att arbetet ska få effekt.

– Eleverna formas tidigt, det ser vi inte minst när vi pratar om genus. Redan som små barn hamnar vi i roller som bygger på föreställningar om hur man ska vara som kille eller tjej, säger hon.

Övningar bryter isen

På lektionerna får eleverna till exempel göra olika övningar, så kallade ice breakers, som är tänkta att förbättra kamratskapet. Det kan till exempel vara att man ska lösa en uppgift utan att prata med varandra, som att ställa sig på ett led utifrån när på året man är född.

– Om vi har fått ett sådant forum för att samspela med varandra, även med dem som inte är våra bästa vänner, då är det lättare att bygga på det kamratskapet senare, säger Sofi Sten.

På lektionerna får barnen också hjälp att lära sig att prata om sina känslor. Det kan till exempel handla om att sätta ord på sina känslor i samband med konfliktlösning.

– Bakom ilska ligger ofta sorg, oro eller rädsla, och det behöver vi komma åt. Den här träningen är viktig för alla elever, men kanske extra viktig för pojkar, säger Sofi Sten.

”Vuxna är också genusbärare”

Arbetet med våldsprevention i skolan angår inte bara eleverna utan även personalen, betonar Sofi Sten.

– Det handlar om hur vi bemöter barnen. Vi vuxna är också genusbärare. Forskning visar att redan från att barn är ett år får flickor mer tröstande ord och fysisk beröring när de är ledsna jämfört med pojkar. Det är klart att vi formas efter det. Om vi förväntar oss att tjejer ska vilja kramas och prata mer om känslor än killar, då kommer vi att förstärka det, säger hon.

Rektor Mats Jonsson berättar att inom ramen för MVP-arbetet har skolpersonalen fått mer stöd i att bemöta elever som är arga, ledsna och utåtagerande.

– Det här är situationer som är jättejobbiga. Som lärare har du kanske blivit provocerad eller arg och skrikit, eller har du skrikit för att försöka lugna ner stämningen, men inser sedan att du snarare har gjort det värre, att ljudnivån bara ökar, säger Mats Jonsson.

Han berättar att han har haft en del jobbiga samtal med lärare som har känt att de har gjort fel.

– Det är viktigt att lyfta upp problemet från individnivå, för det handlar inte om enskilda lärares misslyckanden utan om hur vi på skolan gemensamt hanterar de här situationerna, säger han.

Mats Jonsson tror att lärarna känner sig lite säkrare nu, när svårigheterna har lyfts upp till ytan.

– Jag tycker att vi märker en skillnad. Det skriks mindre på skolan, säger han.

Öppnar för samtal om utsatthet

I slutet av lektionen med sjätteklassarna slår mentorerna inian fast att ingen ska behöva bli mobbad eller utsatt, som personen i filmen de just sett.

– Upplever ni er vardag som våldsam? Det kan till exempel vara skojbråk, fula ord eller att bli tafsad på. Har ni varit med om det?

Det är tyst i ringen. Ingen av sjätteklassarna svarar på Yousef Abdullahs fråga, men det är inte heller det viktiga. Det viktiga är att frågan har ställts. Innan lektionen slutar tar en lärare över och förklarar att det kan väcka känslor att prata om utsatthet och att det finns vuxna på skolan som man kan

vända sig till. När sjätteklassarna har gått hem stannar mento-
rerna kvar en stund och flyttar tillbaka bänkarna.

– Det gick bra. De pratade mer den här gången än sist,
säger Amanda Hadeeb. ■

Amanda Hadeeb

Mentorer, från vänster: Sabrin Mgadmi, Rand Mohammad, Anahit Tovmasyan, Rabar Mohamed, Yousef Abdullah, Sabir Blixt, Steven Amartey, Amanda Hadeeb.

Pernilla Vera

I BOTKYRKA VAR ÄNNU ETT PROJEKT ALDRIG ETT ALTERNATIV

Det våldsförebyggande arbetet i Botkyrka kommun är väl förankrat politiskt ända upp i kommunstyrelsen.

– Det finns en risk att vi politiker vill ha snabba resultat som vi kan berätta om för väljarna, men om vi på riktigt ska kunna förändra måste vi jobba långsiktigt, säger Ebba Östlin (S), kommunstyrelsens ordförande i Botkyrka.

Hon tror att risken är stor att satsningarna blir till bloss som flammar upp och sedan slocknar om det våldsförebyggande arbetet drivs i projekt.

– Det räcker inte att ha en projektdag och sedan gå vidare. Vårt sätt att arbeta, med en tanke som löper genom hela verksamheten, lönar sig på sikt. Vi får ut mer effekt av de inlagda resurserna, säger hon.

Botkyrka kommuns arbete med MVP och Tåget inleddes 2012. Pernilla Vera, kommunens säkerhetschef,

var med redan vid starten, fast då jobbade hon inom socialtjänsten.

– Vi hade en situation med grovt fysiskt våld i skolan, särskilt i de yngre åren, och vi behövde göra någonting. Det fanns klassrum där det flög saxar i luften, säger hon.

Samverkan

I kommunen fanns ett samverkansforum med representanter från skolan, socialtjänsten och polisen, och det var där man satte fröet till det nya våldsförebyggande arbetet. Varningssignalerna var starka och tillsammans började aktörerna i samverkansforumet utvärdera sitt arbete.

Polisen Mats Jonsson konstaterar att det är svårt att på riktigt våga granska det man gör och fråga sig om man gör rätt saker.

– Det kan vara obekvämt att lyfta det som inte funkar. Det finns ju strategier som man jobbar efter och att vara den som ifrågasätter om man gör rätt åtgärder kräver mod, säger han.

Satsning utan slutdatum

Att kommunen behövde en långsiktig och medveten strategi för att få bukt med våldet stod klart redan från början, berättar Pernilla Vera. Det var aldrig tal om att starta något projekt utan tanken var hela tiden att få igång ett arbete inom den ordinarie verksamheten och utan slutdatum.

– Vi kände att vi måste ifrån det kortsiktiga, pop up-artade arbetet. Vi behövde kontinuitet, säger hon.

De första mentorerna rekryterades 2015, så arbetet med metoden är fortfarande relativt nytt för kommunen. I en utvärdering från Skolverket, som inte specifikt handlar om Botkyrka, konstateras att MVP-metoden har potential, men att det finns vissa fallgropar. Det är till exempel viktigt att metodens manualer verkligen följs så som det är tänkt. Flera av skolorna som ingår i Skolverkets studie är i uppstartsfasen med sitt arbete. Ändå visar studien en dokumenterad positiv utveckling hos eleverna.

– Förändringarna är små, men det rör sig om en stor grupp elever där attityderna sakta förskjuts, säger Pernilla Vera.

Såg snabbt effekter

Det är fortfarande lite för tidigt att fullt ut se resultaten av arbetet med MVP i Botkyrka, men vissa effekter märktes snabbt, menar Pernilla Vera. På skolorna såg personalen till exempel redan i början av arbetet att de fick mer information från eleverna.

– Jag vill inte kalla det att vi hade en tystnadskultur tidigare men särskilt inom skolans miljö har vuxna inte riktigt fått veta vad som händer, säger Pernilla Vera.

Hon berättar att de i och med MVP-satsningen till exempel började få mer information om narkotikan i området.

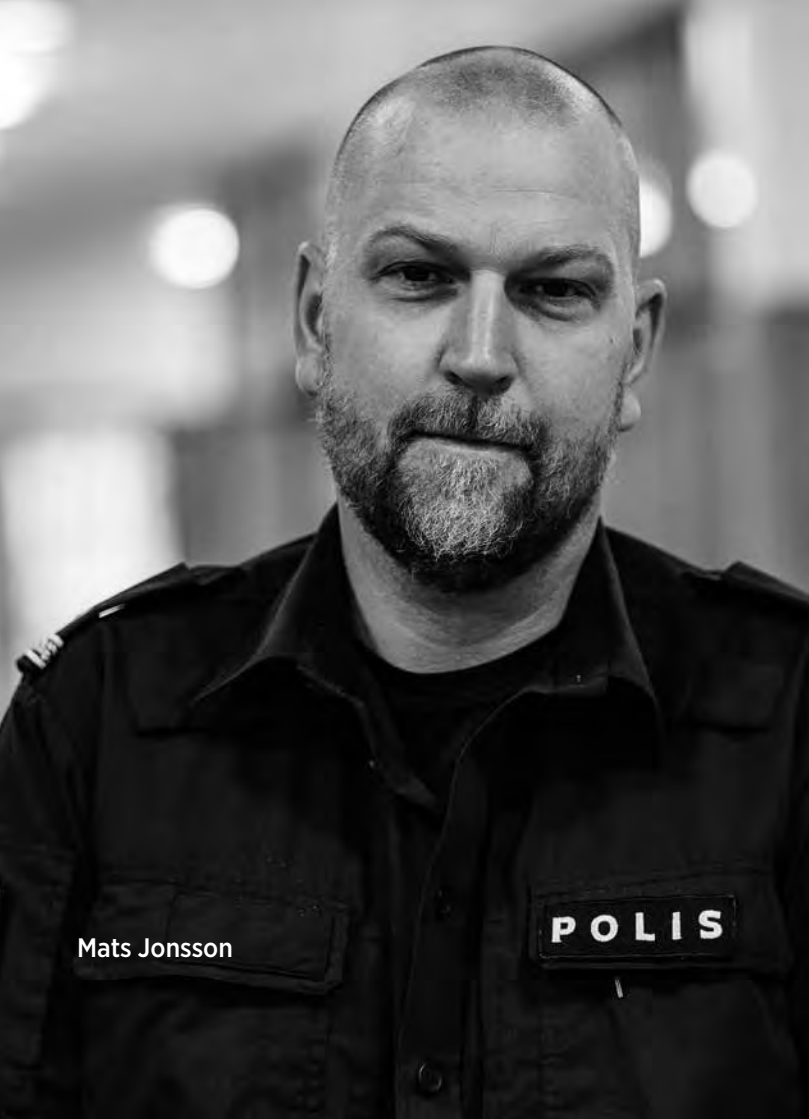
– Det gjorde att polisen kunde möta upp och komma in starkt på skolan, säger hon.

Redan i början av MVP-arbetet såg de också att våldet i och utanför skolan fick större uppmärksamhet.

– När unga engagerades blev det fler som kunde berätta om sådant som kanske inte hade kommit fram annars. Vi hade till exempel ett fall där ungdomar sa till en vuxen att inte slå sitt barn och när den här vuxne inte kunde ta

Mats Jonsson och Ebba Östlin.

emot det berättade ungdomarna det för rektorn som gick vidare med frågan, säger Pernilla Vera.

Arbetet med MVP har lett till fler anmälningar till socialtjänsten och en förändring av våldet i skolan.

– Det finns fortfarande kvar men det är inte lika grovt som tidigare, och det har varit jätteviktigt för oss. Vi får återkopplingar om att studieron är bättre inne i klassrummen, men fortfarande en utmaning utanför. Det är inte så att allt är happy happy, men vi ser ändå en tydlig effekt, säger hon.

”Ungdomarna bär arbetet”

En viktig framgångsfaktor som Pernilla Vera trycker på är att man, genom MVP-metoden, har lyckats engagera unga.

– Det är ungdomarna som bär det här arbetet. De har mycket större trovärdighet hos de yngre eleverna än vi vuxna, säger hon.

Att ungdomarnas engagemang är en nyckel håller polisen Mats Jonsson med om.

– Det blir något helt annat när unga pratar med varandra om de här frågorna än om polisen kommer och mässar om lag och ordning, säger han.

I många kommuner finns ett samarbete mellan polisen och skolan som går ut på att polisen vid något enstaka till-

Sexor och nior, sida vid sida.

fälle under årskurs 1–9 kommer in och håller en lektion, men det är inte tillräckligt menar han. Arbetet med MVP har, som en positiv bieffekt, lett till bättre tillit för polisen bland unga i området.

– Vi har fått en bättre kontakt mellan polisen och barnen. Det här sättet att arbeta bidrar till en stämning där vi ser att vi kan prata med varandra utan att det är konflikt. Generellt från polisen har vi jobbat repressivt, vi kommer när något händer, men vi behöver jobba mer förebyggande och det här är ett bra exempel på det, säger han.

Han tror att arbetet med MVP – och särskilt fokuset på hur man kan vara en aktiv åskådare – har potential att bidra till att öka civilkuraget och skapa ett samhälle där människor i högre utsträckning står upp för varandra. I förlängningen kan det till exempel göra det lättare för polisen att hitta personer som vill ställa upp som vittnen, tror han.

Viktigt med stöd från politiken

I dagsläget jobbar fem av Botkyrkas 21 skolor med mentorsprogrammet och tio med Tåget, MVP-satsningen för låg och mellanstadiet. Alla skolor som jobbar med MVP har själva tagit initiativ till att starta arbetet och det är viktigt, tror Ebba Östlin.

– Annars tror jag inte att det blir samma engagemang, säger hon.

Som tips till andra kommuner som vill börja jobba med våldsprevention lyfter Pernilla Vera särskilt fram samarbetet mellan kommunens olika aktörer och det starka stödet från politikerna som två viktiga framgångsfaktorer i Botkyrka.

– Som tjänsteperson kan man kanske känna att det är trögt, att ens politiker inte lyssnar, men då måste man vara ännu tydligare med att peka på behoven, säger hon.

Från politiskt håll är det, enligt Ebba Östlin, viktigt att ha en uthållighet för att se till att det kommer resurser, och då kan det krävas att man tar armkrok över partigränserna.

– Det har inte funnits någon politisk skiljelinje kring det här i Botkyrka utan vi har sett till att det finns en bred majoritet för arbetet. Det är viktigt att det inte blir polariserat utan att vi politiker hittar en gemensam syn på vad som behöver göras och tar ett gemensamt ansvar, säger hon. ■

MENTORER I VÅLDSPREVENTION (MVP)

Det våldsförebyggande programmet *Mentors in Violence Prevention* (MVP) grundades 1993 vid Northeastern Universitys center för studier av idrott i samhället av Jackson Katz. I USA och Skottland används programmet framgångsrikt inom bland annat högstadie- och gymnasieskolor, universitet, idrottsförbund och militären.

MVP bygger på en serie av fjorton tematiska lektioner. I programmet ingår att förändra stereotypa könsnormer som kopplar samman maskulinitet och våldsutövande, att få unga personer att identifiera olika typer av handlingar som våld och att inspirera dem till att agera konstruktivt när de blir åskådare till olika våldsamma eller kränkande situationer.

Programmet har varit föremål för effektutvärdering i USA vid tre tillfällen, dels med gymnasieelever (Ward 2000, 2001, 2002, Katz et al. 2011), dels med universitetsstudenter (Cissner 2009). Utvärderingarna visar i korthet att deltagare i programmet får mindre sexistiska attityder, oftare ser olika former av våld som felaktiga och blir mer benägna att ingripa på ett konstruktivt sätt i situationer med våld.

Den svenska Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) presenterade 2011 en rapport

där MVP lyftes fram som en våldspreventiv metod som myndigheten bedömde kunde överföras för användning i Sverige.

År 2018 redovisade Skolverket en utvärdering av MVP i en svensk kontext som de låtit genomföra på uppdrag av regeringen. Forskarna bakom utvärderingen konstaterar att MVP har potential att skapa en positiv utveckling. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har därefter fått särskilda medel av regeringen för att ta till vara kunskaper och rekommendationer från Skolverkets rapport om MVP, i syfte att bidra till att samla framgångsfaktorer för skolans arbete med jämställdhet och våldsförebyggande insatser för barn och elever i förskola och skola.

Programmet har översatts och anpassats till svenska förhållanden av riksorganisationen MÄN som sedan 2012 arbetar med att kontextanpassa och pilottesta MVP i ett antal svenska grund- och gymnasieskolor. Sedan 2015 har MÄN skalat upp arbetet ytterligare genom att utbilda lokala MVP-team och stötta kommuner runt om i Sverige som nu arbetar med en lokal implementering av programmet. ■

A black and white portrait of a woman with dark hair pulled back, wearing a dark t-shirt with a white graphic. She has a nose ring and a lip ring. The background is a plain, light gray.

Sofie Kindahl. Foto: Roger Gustafsson.

”VI VILL ENGAGERA HELA KOMMUNEN MOT VÅLD”

För att lyckas med ett våldspreventivt arbetet måste olika delar av samhället jobba åt samma håll, säger Sofie Kindahl, projektsamordnare för *En kommun fri från våld*.

– Vi kan ha ett hur bra arbete som helst i skolan, men det kommer inte ge effekt om fritidsgården eller idrottsklubben förmedlar någonting helt annat.

I det treåriga arvsfondsprojektet *En kommun fri från våld* har MÄN jobbat tillsammans med två pilotkommuner och fyra referenskommuner för att utveckla och förstärka arbetet med att förebygga mäns våld.

Sedan projektet startade 2015 har allt fler kommuner hoppat på tåget. I dag har ett 20-tal kommuner och stadsdelar inlett ett samarbete med organisationen.

Målet är att alla kommuner i Sverige ska ha tillräckliga kunskaper och verktyg för ett långsiktigt arbete med att stoppa och minska våldet. Skolan har varit navet i kommu-

nernas våldsförebyggande arbete, där metoden *Mentors in Violence Prevention* (MVP) har utgjort kärnan.

Skolan ett nav – tillsammans med andra

Idag har metoden införts på närmare 40 skolor. Men MÄN stöttar också kommunerna med andra typer av insatser, som exempelvis att starta pappagrupper eller göra kampanjer till allmänheten för att förebygga våld.

– Vi har arbetat för att olika aktörer som möter barn och unga ska utveckla sitt arbete med breda och tidiga insatser på olika nivåer i kommunen. Vi har utbildat och processlett en enorm mängd människor med målet att skapa sam- syn och samordning, säger Sofie Kindahl.

Hon upplever att det finns en stark vilja att jobba våldspreventivt inom de aktuella kommunerna. Samtidigt är kunskapen om våldsprevention, enligt Sofie Kindahl, generellt låg.

"Jag vill förebygga våldet för jag har sett rätt mycket våld i skolan. Det börjar oftast som låtsasbråk men sedan, när någon slår för hårt, blir det på riktigt. Det svåraste med att vara mentor blir nog att få de yngre att vara med och diskutera. De var ganska tysta i början."

Rand Mohammad, mentor Grindtorpsskolan.

–Vår främsta lärdom är att man måste lägga mycket tid på att förankra frågorna så att alla drar åt samma håll.

Tre centrala idéer om förändring

I sitt våldsförebyggande arbete utgår MÄN från tre centrala idéer för att skapa förändring. Den första förändringsidén handlar om att våld kan förebyggas genom att öka medvetenheten och kunskapen om olika former av våld och hur dessa hänger samman.

–Vi brukar prata om våldets skala, från det normaliserade till det grova. Olika former av kränkningar, jargong och skämt är med och formar en kultur som möjliggör allvarligare våld, säger Sofie Kindahl.

En andra central idé om förändring är att utmana stereotyperna föreställningar om manlighet som legitimerar våld.

Nästan alla våldsbrott begås av män, inte minst unga män. Även många av de som drabbas av våld är män. Det hänger ihop med föreställningar om vad det innebär att vara man och kille.

–Många killar känner sig känslomässigt begränsade och upplever ofta att de behöver bevisa inför andra att de är 'tuffa och starka'. Det här kan vi förändra tillsammans, säger Sofie Kindahl

TRE FÖRÄNDRINGSIDÉER

1 Våld – Att öka medvetenheten och kunskapen om våld.

2 Genus – Att utmana stereotyperna och begränsade normer kring kön.

3 Åskådaransats – Att motivera oss alla till att ingripa och säga ifrån när vi ser våld.

Att förändra normer kopplade till maskulinitet är en central del i MÄN:s våldsförebyggande arbete.

– Det är viktigt att hjälpa både unga och vuxna att få syn på normerna i sina egna liv. Genom att jobba normkritiskt eller normförändrande med utgångspunkt i oss själva kan vi få kunskapen att landa i magen på ett sätt som fakta eller statistik inte gör, menar Sofie Kindahl.

Att synliggöra det könade våldet kan väcka motstånd. För att skapa förändring är en tredje central förändringssidé i MÄN:s arbete att arbeta med ett åskådarperspektiv.

– Genom att inspirera alla som finns 'runt omkring' när våld och kränkningar sker kan vi vara mer lösningsfokuserade och det ökar känslan av att vara del av förändringen. Vi behöver verktyg och träning för att våga agera, säger Sofie Kindahl

– Vi vill stärka unga till att våga säga ifrån och vara aktiva åskådare. Det kan handla om att gripa in mot våld eller om att bryta tystnadskulturen och våga skapa dålig stämning.

”Måste in i den ordinarie verksamheten”

Det största utmaningen framöver i det våldsförebyggandet arbetet, som Sofie Kindahl ser det, är att det saknas långsiktighet och permanenta strukturer.

– Det här arbetet måste in i den ordinarie verksamheten hos kommunerna, på skolor och i lärarutbildningen, säger hon.

I dagsläget drivs mycket av det våldspreventiva arbetet av civilsamhället. Mycket sker i form av punktinsatser och finansieringen är skakig.

– Eftersom nästan allt görs i projektform måste vi hela tiden komma på nya innovativa idéer, annars får vi inte pengar. Det saknas knappast metoder och kunskap idag, säger hon, och slår fast att det som nu behövs är att olika fungerande metoder fortsätter spridas och utvärderas över tid.

– Vi måste titta på de arbetssätt som finns. Sedan måste vi få möjlighet att skala upp och jobba vidare med de metoder som faktiskt fungerar! ■

”Killar slåss mer än tjejer, men tjejer använder mer psykiskt våld. Det kan vara fula ord eller att man skriver något i sociala medier. Tjejer kan verkligen såra varandra och vi behöver prata mer om det för det syns ofta inte. När någon slåss, då ser man det, man hör det. Det skriks, men så är det inte med psykiskt våld.”

Anahit Tovmasyan, mentor Grindtorpsskolan.

Hedda Hakvåg

”VI KOMMER INTE MED FACIT”

Att engagera unga män i frågor som rör våld är inte svårt, säger Hedda Hakvåg på Reform – resurssenter for menn, i Norge.

–Unga vill gärna ha de här samtalen om relationer, genus och sexualitet, säger hon.

Projektet *Stopp kjærestevolden* riktar sig till unga i åldern 14–15 år, med utbildningar om våld i nära relationer.

–Det är i den här åldern många börjar flirta, ha sex och inleda relationer. Då är det viktigt att finnas där och prata om våld och negativa mönster av kontroll och svartsjuka, säger Hedda Hakvåg.

Många unga ser relationsvåld som ett problem bland vuxna och uppfattar inte våldet bland unga som våld.

–Sexuella trakasserier, till exempel, uppfattas av många unga som någonting som sker på en arbetsplats, inte mel-

lan unga på internet. Här vill vi komma in och hjälpa dem att se sina egna upplevelser av våld.

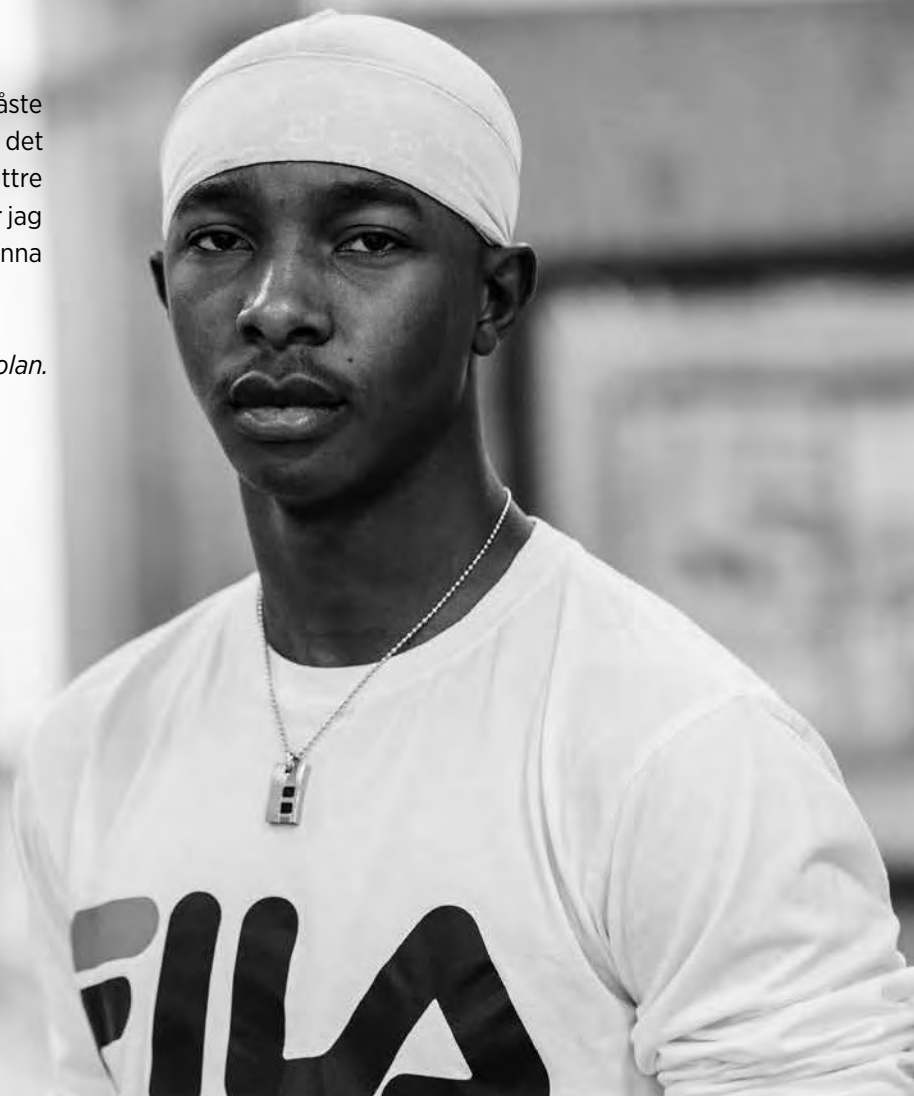
Engagerar med ett åskådarperspektiv

Stopp kjærestevolden utgår från ett så kallat åskådarperspektiv och trycker på att alla kan vara en positiv kraft i arbetet mot våld, till exempel genom att ingripa om en kompis pratar om sin partner på ett respektlöst sätt. *Stopp kjærestevolden* fokuserar inte bara på pojkars utövande av våld utan lyfter fram att alla, oavsett kön, kan utöva eller vara offer för våld. Samtidigt är projektet inte genusneutralt.

–Vi blundar inte för att det allvarligaste våldet begås av män, men vi börjar inte våra utbildningar där, säger Hedda Hakvåg.

”De manliga normerna gör att killar hela tiden måste visa att vi är starkare än andra, men det är inte coolt, det är bara löjligt. Vi måste bryta det, så att vi får en bättre miljö både för tjejer och killar. Jag ville bli mentor för jag vill vara med och påverka. Jag vill att sexorna ska känna att det finns någon de kan prata med.”

Steven Amartey, mentor, Grindtorpsskolan.

Enligt Hedda Hakvåg är det lättare att engagera unga killar med ett åskådarperspektiv än om man har ett perspektiv där män beskrivs som förövare. Ur ett normkritiskt perspektiv blir det också problematiskt att ha utgångspunkten ”killar, ni måste sluta våldta tjejer”.

– Om man pratar på det sättet återskapar man normer om killar som aktiva och tjejer som passiva. Vi väljer istället att prata om att män både utsätter andra för våld och själva utsätts. Jag tror att det är viktigt att inte placera in ungdomarna i rollen som antingen förövare eller offer, säger Hedda Hakvåg.

Hon tillägger att det gäller särskilt i arbete med pojkar som har migrantbakgrund, som löper särskilt stor risk att utsättas för våld.

– De möter extra starka stereotyper och måste hela tiden förhålla sig till bilden av den invandrade eller svarta mannen som förövare. De känner redan att de måste bevisa att de inte är ’sådana män’, säger hon.

Vill se nya tag mot våldet på internet

En stor del av våldet bland unga sker på internet och det ställer nya krav på dem som utbildar om våld i nära relationer.

– Vi måste hålla oss uppdaterade och kanske behöver vi nya metoder. Det är ju till exempel en helt annan sak att gripa in i en situation på en fest jämfört med att gripa in och säga ifrån på nätet, där du riskerar att få en mycket större mobb emot dig, säger Hedda Hakvåg.

En utgångspunkt för utbildningarna inom *Stopp kjærestevolden* är att försöka engagera och få igång samtal snarare än att leverera fakta.

– Vi kommer inte med facit utan utgår från öppna frågor: Vad är egentligen våld? Vad är samtycke? Vi vill starta en dialog.

”Ibland känns ens arbete som en droppe i havet”

Hedda Hakvåg menar att de största utmaningarna i arbetet mot relationsvåld bland unga framöver är att få till en hållbar struktur för arbetet och en långsiktig finansiering.

– På gräsrotsnivå görs ett jättebra arbete, men projektfinansieringen gör att framgångsrika satsningar läggs ner och viktig kompetens går förlorad. Det känns ibland som att vårt arbete är en droppe i havet, säger hon.

Inom Norden har vissa länder lite bättre förutsättningar, upplever hon. I Sverige går det till exempel att få projektfinansiering för tre år medan organisationer i Norge nästan

alltid söker pengar för ett år i taget. Det som egentligen behövs är dock ännu mer långsiktighet och stabilitet, tycker hon, och förklarar att kortsiktigheten försvårar samarbeten mellan olika organisationer och länder.

–Alla är så upptagna med att hålla sina egna projekt gående. Det är också svårt att planera samarbeten när vi inte vet hur länge projekten kommer finnas. ■

”Jag vill förändra kulturen på skolan. Det är mycket skoj-bråk som kan leda till värre saker. Det är mest killar som slåss – man vill höja sin status genom att skojbråka och visa att man är stark. Jag vill att de som är yngre ska lära sig att se konsekvenserna för den personen som utsätts.”

Rabar Mohammed, mentor Grindtorpsskolan.

ICMEO samlade 350 deltagare från 35 länder

”VI HADE EN UNG TILL UNG-APPROACH”

Att nå fram till unga är helt avgörande i arbetet mot våld i nära relationer enligt Susanne Nour Magnusson, chef på det danska behandlings- och kompetenscentret Dialog mod Vold. Med projektet *Voldsom kaerlighed* (Våldsamt kärlek) var de pionjärer i arbetet mot relationsvåld bland unga. Projektnamnet *Voldsom kaerlighed* är tvetydigt och kan föra tankarna till en blyxtförälskelse.

Genom projektet har unga i åldern 16–24 år med ett våldsamt beteende erbjudits rådgivning och behandling. Samtidigt har projektet spridit kunskap om våld i nära relationer genom workshops på skolor och musikfestivaler, och genom kampanjer i sociala medier.

–Vi har haft en ung till ung-approach och det tror jag är viktigt. Det är viktigt att de som kommer till oss på

behandling inte känner att psykologen lever ett helt annat liv, säger Susanne Nour Magnusson.

Att lyckas fånga upp ett våldsamt beteende tidigt är helt avgörande för att lyckas i arbetet mot våld i nära relationer.

–Det är mycket lättare att jobba med någon som är 15 år och har använt våld någon gång än med en 50-åring som har varit våldsamt hela livet, säger hon.

Kö till rådgivningen

Voldsom kaerlighed har väckt stort engagemang, enligt Susanne Nour Magnusson.

–Vi var lite oroliga över att ingen skulle våga komma fram och prata med oss under festivalerna, men det har varit kö. Bland vuxna är våld fullständigt tabu och vi som sysslar med rådgivning måste finnas på väldigt anonyma

Susanne Nour Magnusson, pressbild.

ställen. Det finns nog en större öppenhet bland unga, säger hon.

Genom sitt informations- och kampanjarbete har centret velat skapa diskussion om vad våld egentligen är.

–Många tänker bara på det fysiska våldet, men relationsvåld kan vara mycket mer, som att gå in och kolla sin partners Facebook eller slå sönder dennes saker, säger Susanne Nour Magnusson.

Även tjejer behöver hjälp

Susanne Nour Magnusson ser ett nära samband mellan maskulinitetsnormer och våld, men tillägger att våldet också kan ha andra orsaker.

–Normerna bidrar till att män använder våld som uttrycksform. Så är det och det är viktigt att förstå, men våldsutövande är inte bara ett problem bland män, säger hon.

Voldsom kaerlighed riktade sig brett till alla unga, och det tror Susanne Nour Magnusson var positivt. Om killar känner sig utpekade på ett negativt sätt minskar viljan att delta. Hon berättar att ungefär hälften av 16–24-åringarna som sökte behandling inom projektet var tjejer.

–Det grövsta relationsvåldet begås av män, men om vi låtsas att det bara är män som begår våld kommer vi inte

kunna hjälpa de här tjejerna och de kommer inte heller själva kunna sätta ord på sina problem, säger hon.

Saknas hjälp till förövare

Susanne Nour Magnusson pekar på flera utmaningar i det fortsatta arbetet mot relationsvåld. Frågorna behöver ges plats i skolan och på lärarutbildningarna. Det behövs också mer kunskap om arbetet med våldsutövare.

– Som det ser ut nu går många förövare vidare utan att få hjälp och är våldsamma igen, i samma eller nya relationer. Vi vet också att barn som växer upp i familjer där det förekommer våld är mer benägna att själva utöva våld som vuxna. För att hjälpa de här barnen bör både föräldrarna och barnet erbjudas behandling. Enligt vår erfarenhet i Dialog mod Vold involverar den bästa hjälpen hela familjen, säger hon.

Satsningen tog slut trots framgång

En annan utmaning, som hon ser det, är att många satsningar drivs i projektform med osäker finansiering. Hon tar *Voldsom kaerlighed* som exempel. Trots att projektet har lyfts som framgångsrikt ligger det på is sedan årsskiftet 2016/2017, då pengarna tog slut.

– Det saknas en samlad strategi och stabil finansiering för de metoder som faktiskt har visat sig fungera. Här behöver regeringarna och kommunerna engagera sig och skjuta till medel. ■

Sigrid Bacher Frederiksen

”DE PERSONLIGA BERÄTTELSENA GÖR DET LÄTTARE ATT RELATERA”

Personliga berättelser blev ett verktyg mot hedersvåld. Genom den danska satsningen *Dialogkorpset* (Dialogteamet) hålls utbildningar om hedersrelaterat våld och förtryck av personer som själva har varit utsatta.

– De personliga berättelserna påverkar oss på ett helt annat sätt än faktauppgifter, säger Sigrid Bacher Frederiksen, koordinator vid Udländinge- og Integrationsministeriet.

Dialogteamet består av 30 personer, unga och vuxna, som reser runt i landet och besöker skolor och föreningar. De utbildar om frågor som rör jämställdhet, heder och familjekonflikter, med avstamp i sina egna erfarenheter.

– De delar viljan att kämpa mot hedersvåld och negativ social kontroll, säger Sigrid Bacher Frederiksen.

Hon beskriver det personliga tilltalet som en viktig del av deras metod.

– Det är just det som får det att funka, tror jag. Det gör att de som deltar i utbildningarna får en större förståelse för vad det innebär att vara utsatt. Det gör också att deltagarna kan relatera till dialogteamet och spegla sina egna frustrationer, tankar och känslor, säger hon.

Hon förklarar att det är viktigt för deltagare som bär på egna upplevelser av hedersvåld att få känna igen sina egna erfarenheter och stärkas i att man inte är ensam.

– När den som håller i utbildningen berättar om sina personliga erfarenheter blir det lättare att själv dela med sig av vad man har varit med om. Personerna i teamet skapar ett tryggt rum där det går att berätta, och det är viktigt, säger hon.

När arbetet med *Dialogkorpset* inleddes var satsningen uteslutande ett initiativ för unga män, men nu riktar den sig till alla, oavsett kön. Sedan några år tillbaka hålls utbild-

ningarna inte heller bara med unga utan också med föräldragrupper. Typiskt för hedersrelaterat våld är att män anses stå högst i familjen och att mäns ära bärs upp av kvinnor.

– Unga män fostras in i den här hierarkin och får ofta större frihet än sina systrar, som de förväntas skydda eller övervaka, säger Sigrid Bacher Frederiksen.

Kvinnor mer utsatta

Statistiskt sett är kvinnor mer utsatta för hedersrelaterat våld än män, och män är överrepresenterade bland förövarna. Men även män utsätts, och Sigrid Bacher Frederiksen betonar att det inte får glömmas bort.

– Unga män kan vara utsatta både genom att deras eget livsutrymme begränsas och genom att äldre släktingar tvingar dem att delta i den sociala kontrollen av kvinnor och flickor, säger hon.

Hon ser en tydlig koppling mellan hedersvåld och maskulinitetsnormer.

– Att synliggöra och förändra maskulinitetsnormerna är en viktig del av vårt arbete. Det är också viktigt att förstå att negativ kontroll förekommer i olika typer av samhällen och familjer, inte bara i vissa länder eller kulturer, säger hon.

När Dialogkorpsen bildades var syftet att lyfta fram manliga förebilder för unga killar men numera har satsningen en annan approach.

– Jag tycker att man ska vara försiktig när man lyfter fram förebilder så att man inte sätter vissa personer på piedestal. Om man lyfter upp några som framgångsrika exempel finns en risk att möjligheten till identifikation går förlorad, säger Sigrid Bacher Frederiksen.

"Behövs ett löpande arbete"

Som hon ser det är den största utmaningen i det fortsatta arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i Danmark att öka medvetenheten bland unga och bland olika yrkesgrupper som möter unga.

– Det räcker inte att vi kommer till en skola och utbildar en gång utan här behövs ett löpande arbete. Vi försöker få kommunerna att ta vid och prioritera frågorna, säger hon. ■

”Om det är många som bråkar går det inte att själv gå emellan utan då får man hämta en lärare. Jag såg vad de förra mentorerna gjorde och kände att jag också ville vara med och förändra. Jag vill göra det bättre på skolan. Om vi pratar om det här med sexorna nu kommer de också vara med och stoppa bråken.”

Sabir Blixt, mentor, Grindtorpsskolan.

”Jag minns själv från när jag var yngre att det inte var så lätt att prata med vuxna om sådant som hände i skolan. Jag tror att det är bra att vi som fortfarande är elever får vara mentorer, och det känns bra att vi har fått ett så här stort ansvar. Det känns som att de vuxna litar på oss.”

Linda Odukpe, mentor.

ATT FRÄMJA JÄMSTÄLLDHET FÖREBYGGER MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

Historiskt har mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer främst betraktats som en avvikande företeelse av privat karaktär. Under de senaste decennierna har förståelsen vidgats och olika typer av våldshandlingar ses som en del av ett större strukturellt problem som berör alla. Inte minst belyser flera internationella styrdokument att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer måste förstås som ett jämställdhetsproblem som ska motverkas och förebyggas av det offentliga

Våld – en social mekanism som upprätthåller en ojämställd maktordning

År 1993 antogs FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor. Deklarationen slår fast att våldet orsakas av det historiskt ojämlika förhållandet mellan kvinnor

och män. Staterna uppmanas att fördöma och motverka våld mot kvinnor samt att arbeta förebyggande. I deklarationen framhålls att våldet är en av de sociala mekanismer som upprätthåller kvinnors underordnade ställning och att våldet sker både i det privata och i det offentliga rummet.

Våldsförebyggande arbete – en förutsättning för att uppnå jämställdhet

Istanbulkonventionen är det första juridiskt bindande instrumentet om våld mot kvinnor i Europa. Konventionen öppnades för undertecknande vid ett ministermöte i Istanbul i maj 2011. Istanbulkonventionens officiella namn är Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Konventionen fördömer alla former av våld och beskriver våld mot kvinnor som ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män. Att förebygga våld mot kvinnor beskrivs som avgörande för att kunna uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Nolltolerans ska råda mot könsbaserat våld i Norden

Sedan mer än 40 år arbetar de nordiska länderna tillsammans för att öka jämställdheten på alla områden i samhället. Jämställdhet är ett av de områden där de nordiska länderna samarbetat mest. Det har bidragit till att de nordiska länderna i internationella jämförelser regelbundet rankas till de mest jämställda i världen. Samtidigt visar maktundersökningar och statistik att mycket återstår att göra. Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande jämställdhetsproblem, också i Norden. Inom ramen för det nordiska samarbetsprogrammet för det nordiska jämställdhetssamarbetet strävar de nordiska länderna samt de självstyrande områdena Färöarna, Grönland och Åland efter att nolltolerans ska råda mot könsbaserat våld. ■

EN GENUSFÖRÄNDRANDE ANSATSGER MER EFFEKT

Våld är ett utbrett samhällsproblem. De flesta män använder inte våld, men den absoluta majoriteten av våldsutövare är män och pojkar. Rigida normer rörande genus, könsroller och familjebildning tycks länkade till mäns användning av våld i nära relationer. Mer jämställda attityder och normer tycks, å andra sidan, vara kopplade till mindre våldsutövande och lägre acceptans för våld.

Begreppet genus brukar enkelt beskrivas som det socialt och kulturellt konstruerade könet, till skillnad från det biologiska. Det finns en mängd normer och förväntningar baserade på kön. Förväntningarna fokuserar på skillnad som också bygger på en hierarki. Historiskt kan vi se att beteenden och egenskaper som betraktas som feminina tenderar att nedvärderas, medan beteenden och egenskaper som ses som maskulina ges mer status. Inom mas-

kulinitetsforskningen har många uppmärksammat kopplingen mellan maskuliniteter och våld. Våld, eller hotet om våld, kan vara ett sätt att konstruera maskulinitet.

Bland de strategier som Världshälsorganisationen WHO lyfter fram som betydelsefulla för ett effektivt våldsförebyggande arbete finns strategier som att främja jämställdhet för att förebygga våld mot kvinnor och att förändra kulturella och sociala normer som stödjer våld. WHO har också kunnat visa att när det gäller att förebygga mäns och pojkars våld mot kvinnor och flickor är program som tar hänsyn till genus ur ett kritiskt perspektiv mer effektiva för att uppnå beteendeförändringar. Den genusförändrande ansatsen är viktig när det gäller våld i allmänhet och den tycks särskilt viktig när det handlar om att förebygga våld i nära relationer. (WHO 2007, Barker et al 2010.) ■

TRE GENUSANSATSER

Inom preventionsfältet finns tre definierade genusansatser: genusneutral, genussensitiv och genusförändrande.

1 Genusneutral ansats – en ansats som saknar genusperspektiv. Med denna ansats skiljer insatser i mycket liten grad på kvinnor och mäns behov och ansatsen varken förstärker eller ifrågasätter etablerade föreställningar om genus.

2 Genussensitiv ansats – en ansats som uppmärksammar de särskilda erfarenheter och behov kvinnor och män kan ha på grund av etablerade föreställningar om genus. Den kan exempelvis utgå från att en viss metod tidigare visat sig fungera sämre för killar och därför anpassas en insats efter killars behov. En insats

som exempelvis utgår från att kvinnor oftast är offer för mäns våld kan bedömas som genussensitiv.

3 Genusförändrande ansats – en ansats som försöker förändra genusnormer och främja mer jämställda relationer mellan män och kvinnor. Detta åstadkoms genom att kritiskt reflektera kring, ifrågasätta eller förändra institutionella praktiker och bredare sociala normer som skapar och återskapar ojämställdhet och mäns och kvinnors sårbarhet

ME TOO HANDLAR OM ALLA OSS

Mäns sexualiserade våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem. Detta synliggjordes globalt under hashtaggen #metoo där kvinnor och flickor världen över delar med sig av erfarenheter av sexuella trakasserier och övergrepp men också erfarenheter av grova våldsbrott. Gemensamt för uppropen är synliggörandet av en patriarkalt präglad samhällsstruktur.

Sexuella trakasserier och andra former av sexuellt våld på offentliga platser är händelser som kvinnor och flickor runt om i världen utsätts för dagligen. Trakasserier, övergrepp och våld hindrar eller försvårar kvinnors och flickors möjligheter att delta i skolan, arbetet och i det offentliga livet.

Såväl FN som Europarådet uttrycker i sina definitioner att våld mot kvinnor är varje könsrelaterad våldshandling

som resulterar i eller kan leda till fysisk, sexuell, psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig handlingarna sker i det offentliga eller privata livet.

De nordiska länderna har förbundit sig till åtgärder

Genom att ansluta sig till Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor, Istanbul-konventionen, har de nordiska länderna förbundit sig att vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga alla former av våld som faller inom ramen för konventionen. De länder som anslutit sig till konventionen är också skyldiga att vidta nödvändiga åtgärder för att uppmuntra alla samhällsmedlemmar,

särskilt män och pojkar, att aktivt bidra till att förebygga våld.

Trots att mycket har hänt vad gäller den vidgade förståelsen av mäns våld i nära relationer som ett strukturellt problem, är våld mot kvinnor och flickor på offentliga platser fortfarande ett stort problem. Arbetet med att förebygga och bekämpa våld måste inkludera det breda spektret av våldets uttryck och arenor.

Lovande resultat för åskådaransats

Litteraturgenomgångar av det aktuella forskningsstödet för våldsförebyggande program tyder på lovande resultat för program med en åskådaransats, det vill säga insatser som tilltalar dem som står vid sidan av en händelse och skulle kunna ingripa. Våldsförebyggande program med en åskådaransats tycks stärka viljan att ingripa mot våld, och tron på den egna förmågan att ingripa mot partnervåld eller sexuellt våld. (Storer, Casey & Herrenkohl, 2016.)

Metoo-rörelsen satte fingret på en av samhällets smärtpunkter. Våldet handlar om oss, det påverkar oss i vår vardag, i familjelivet och på en strukturell nivå.

Genom att arbeta medvetet med att förändra genusnormer, främja jämställda relationer och fortsätta ut-

veckla arbetet med våldsförebyggande insatser som tilltalar och involverar oss alla, finns goda förutsättningar i arbetet med att förverkliga målsättningen om att nolltolerans ska råda mot könsbaserat våld. ■

Referenser och tips på vidare läsning

- Barker, G. Ricardo, C & Nascimento, M. Olukoya, A & Santos, C (2010) *Questioning gender norms with men to improve health outcomes: Evidence of impact*. Global Public Health, 5(5)
- Berg, L. Loftsson, M (2014) *Inget att vänta på: handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
- Cissner, A. (2009) *Evaluating the Mentors in Violence Prevention program: preventing gender violence on a college campus*. New York: Center for Court Innovation.
- Erikson, M. Gottzén, L. Andersson Bruck, K. Franzén, A. Lindberg, D (2018) *Utvärdering av Mentor i våldsprevention*. Slutrapport. Västerås: Mälardalens högskola
- Europarådets föredragsserie nr. 210 (2011). *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*. Istanbul
- Hakvåg, H (2016) *Dating Violence among Nordic Youth. Report and Recommendations from the 2016 Nordic Expert Conference on Violence in Adolescents' Intimate Relationships*. Oslo
- Heilman, B. Barker, G (2018) *Masculine Norms and Violence: Making the Connections*. Washington, DC: Promundo-US
- Nordiska ministerrådet (2015) *Tillsammans för jämställdhet – ett starkare Norden: Samarbetsprogram för det nordiska jämställdhetssamarbetet 2015-2018*
- Sjögren, M. Berg, L. Hyllander, K. Söderström, P. (2012) *Före han slår. Om effektiva våldsförebyggande metoder med genusperspektiv*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- Storer, H. L. Casey, E. & Herrenkohl, T. (2016) "Efficacy of bystander programs to prevent dating abuse among youth and young adults: A review of the literature." *Trauma, Violence & Abuse* 17
- The Swedish National Council for Crime Prevention, The Danish Crime Prevention Council, National Council for Crime Prevention (2017) *Kaerestevold... Finland, Sverige och Danmark*
- United Nations General Assembly (1993). *Declaration on the Elimination of Violence against Women*, A/RES/48/104.
- Ward, K. J. (2000) *Evaluation 1999-2000: Mentors in Violence Prevention*. Boston: Northeastern University, Center for the Study of Sport in Society
- Ward, K. J. (2001) *2000-2001 MVP Evaluation Report*. Boston: Northeastern University, Center for the Study of Sport in Society
- Ward, K. J. (2002) *2001-2002 MVP Evaluation Report*. Boston: Northeastern University, Center for the Study of Sport in Society
- World Health Organization (2007) *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*. Geneva
- World Health Organization (2010) *Violence prevention – the evidence*. Geneva
- World health Organization (2015) *Preventing Youth Violence: an overview of the evidence*. Geneva

SAMLAR KRAFTEN I SVERIGES JÄMSTÄLLDHETSARBETE

Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete måste bedrivas strategiskt och långsiktigt. Därför finns Jämställdhetsmyndigheten.

Myndigheten är en ingång för er som söker kvalitets-säkrad kunskap, samarbete över gränserna och bästa vägen till att nå de jämställdhetspolitiska målen.

